



MIGRACIJE KAO IZAZOV ZA SRBIJU I EU

Oktobar 2017.



Evropski
pokret
Srbija

EVROPA
za
MENE



Predgovor	3
Dragan R. Simić	
BEZBEDNOSNI IZAZOVI MIGRACIJA	4
Uvod	4
Migracije i bezbednost	4
Migracije i studije bezbednosti	7
Opasnosti od prenamaglašavanja bezbednosnih izazova, rizika i pretnji koje dolaze od migracija	9
Zaključak	10
Literatura	10
Lidija Marković	
MIGRACIJE – IZAZOV, PROBLEM, ILI KARAKTERISTIKA NAŠEG DOBA?	11
Mr Dragan Živojinović	
MIGRACIJE, GEOPOLITIKA I EVROPSKA UNIJA	15
Uvod	15
Evropa, Fernan Brodel, Mediteran i migracije	15
Glavne migrantske rute ka Evropskoj uniji	18
Zaključak	21
Literatura	21

PREDGOVOR

Migrantsko-izbeglička kriza, po svom obimu i izazovima, te političkim posledicama, predstavlja značajnu globalnu i regionalnu krizu. Pored humanitarnih i bezbednosnih izazova u zaštiti i podršci migrantima i izbeglicama, koji dolaze u Evropu preko Zapadnog Balkana, ova kriza otvara priliku za razgovor o dometima migracionih politika i praksama u evropskim zemljama i Srbiji.

Ako se migracije prepoznaju kao neizbežna odlika vremena u kome živimo, a ne nužno negativni fenomen, onda i politike upravljanja migracijama treba da budu usklađene sa realnim trendovima i problemima migranata, jer restriktivno definisane politike koje nameću stroža pravila se u velikoj meri kose sa zaštitom osnovnih ljudskih prava.

Debata održana u Beogradu pod nazivom "Migracije kao izazov za Srbiju i EU" bila je jedna u nizu od dvadeset debata koje je Evropski pokret u Srbiji i Fakultet političkih nauka organizovao u još sedamnaest gradova tokom 2017. i 2018. godine, u saradnji sa Evropskim pokretom u Srbiji – Sremska Mitrovica i Evropskim pokretom u Srbiji – Kraljevo. Debate su deo projekta „Evropa za mene“ koji finansijski podržava Delegacija Evropske unije, sa idejom da se u javnosti pokrenu teme značajne za Srbiju u procesu evropske integracije i pruže proverene i korisne informacije o tom procesu.

U Beogradu, oktobra 2017.

Dragan R. Simić¹

BEZBEDNOSNI IZAZOVI MIGRACIJA

Uvod

Završetkom Hladnog rata i pomeranjem težišta u studijama bezbednosti sa države i vojne bezbednosti na druge referentne subjekte i objekte bezbednosti, bezbednosno polje se nekritički proširilo i na neke oblasti o kojima se ranije nije razmišljalo na taj način.² Ipak, pitanje kada neko pitanje postaje bezbednosno pitanje, to jest, kada može dovesti do upotrebe vojne sile, ostaje ključni test za prevazilaženje bezobalnog i nekritičkog širenja polja bezbednosti. Ključna teza ovog rada je da su zajedno sa nekim drugim pojmovima i migracije postale predmet neobjektivnog, nekad preterano izraženog a nekad skoro neznatnog opažanja u pogledu bezbednosnih izazova, rizika i pretnji. U tom smislu, potrebno je biti veoma obazriv i migracije analizirati od slučaja do slučaja sa vrlo jasnim kriterijumima za njihovo razvrstavanje i stavljanje u širi kontekst drugih bezbednosnih izazova, rizika i pretnji. Rad se sastoji od tri celine. U prvom delu izlažemo odnos migracija i bezbednosti, u drugom delu govorimo o mestu migracija u studijama bezbednosti, odnosno o njihovoj sekuritizaciji, dok se u trećem delu bavimo opasnostima od prenaplašavanja bezbednosnih izazova, rizika i pretnji koje dolaze od migracija i zloupotreba u različite političke i populističke svrhe.

Migracije i bezbednost

Iako su kretanja ljudi nezaustavljiv proces, karakterističan za sve prostore i sva vremena tokom ljudske istorije, belodano je da su procesi globalizacije i tehnološkog napretka omogućili znatno obimnije i dokumentovanije (lakše za praćenje i opažanje) kretanje ljudi. Kad se svemu ovome dodaju Arapsko proleće, Građanski rat u Siriji, propadanje države u Libiji, stalna i sveobuhvatna kriza na području Bliskog i Srednjeg Istoka, te „populacioni bum“, mlado stanovništvo i ogromne

1 Univerzitet u Beogradu – Fakultet političkih nauka, email: draganrsimic@yahoo.com

2 Šire o redefiniciji koncepta bezbednosti posle Hladnog rata videti u Dragan R. Simić, *Nauka o bezbednosti – savremeni pristupi bezbednosti*, Službeni list SRJ, Fakultet političkih nauka, Beograd, 2002.

stope nezaposlenosti u zemljama Podsaharske Afrike, Severa i Roga Afrike i područja Srednjeg i Bliskog Istoka, vrhunac migrantske krize iz 2015. godine u ogromnoj meri bio je pitanje svih pitanja u evropskoj i evropocentričnoj literaturi u studijama bezbednosti. Sita Bali, profesorka Univerziteta Stofordšir u Velikoj Britaniji, smatra da su migracije u smislu izazova, rizika i pretnje nacionalnoj, regionalnoj i globalnoj bezbednosti dobile na značaju posle Hladnog rata zahvaljujući uticaju četiri važna faktora: "Prvo, zbog sveopšte prirode državne kontrole svako međunarodno kretanje postaje stvar brige za bar dve, a ponekad i više država. Drugo, svetsko stanovništvo brzo i stalno raste. Treće, globalizacija je prouzrokovala revoluciju u komunikacijama i transportu tako da su ljudi postali svesni drugačijih uslova i prilika u drugim delovima sveta, a i putovanje u ta područja je olakšano. Najzad, svet je nemirno i nestabilno mesto, pa previranje i neizvesnost igraju ulogu u motivisanju ljudi da se sele, beže i/ili tragaju za boljim životom."³

Po njoj, promene u međunarodnom okruženju nastale završetkom Hladnog rata i ponovno promišljanje bezbednosti, sada sa opažanjem pretnji koje potiču iz velikog broja netradicionalnih izvora kao što su životna sredina i zdravlje, stvorili su prostor za ponovno razmatranje odnosa između međunarodnih odnosa i međunarodnih migracija. Unutar ovog konteksta postoji uvećano priznanje veze između međunarodnih migracija i bezbednosti.⁴ Užasne posledice događaja od 11. septembra 2001. godine i činjenice da su „svi napadači bili privremeni ili ilegalni migranti“⁵ kao i serija terorističkih napada koja je usledila širom sveta u godinama posle toga, kao i najnoviji talas terorističkih napada samo je ojačao ovu „vezu“ između migracija i bezbednosti. Po mnogima, migracije su postale pretnja „narodima i vladama i država slanja i država prijema kao i odnosima između ovih država. One građanske (unutrašnje – prim. D. S.) ratove mogu preokrenuti u međunarodne sukobe i izazvati širenje etničkih sukoba i građanskih nemira iz jedne u drugu zemlju. Mogu, takođe, dovesti do nekog oblika sukoba, uključujući i rat u punom obimu između država. Migracije takođe imaju ulogu u stvaranju uslova za terorizam. Kretanja stanovništva, dalje, mogu postati izvor ekonomskih poteškoća i povećanje nadmetanja za deficitarnim izvorima različitih vrsta od poslova do socijalnog stanovanja i može oslabiti postojeće strukture moći i ustanova unutar država, a takođe i biti pretnja kulturnim identitetima i socijalnoj koheziji.“⁶

Po rečima Majrona Vajnera, nekadašnjeg profesora Masačusetskog instituta za tehnologiju (MIT) i jednog od pionira u polju proučavanja uticaja migracija na bezbednost, možemo identifikovati pet slučajeva „u kojima se izbeglice ili migranti mogu smatrati pretnjom državi iz koje dolaze

3 Videti Sita Bali, „Kretanje stanovništva“, u Pol. D. Vilijams, Ur., *Uvod u studije bezbednosti*, Službeni Glasnik, Fakultet bezbednosti Univerziteta u Beogradu, 2012, str. 585. Navedeno prema: Dragan R. Simić, Dragan Živojinović, *Studije migracija u kurikulumima Univerziteta u Srbiji*, International Organization for Migration – Kancelarija u Srbiji, Beograd, jun 2015. - <https://serbia.iom.int/sites/default/files/publications/documents/Studije%20migracija%20u%20kurikulumima%20univerziteta%20u%20Srbiji.pdf>, str. 10 – 11.

4 Sita Bali, „Population Movements“, in: Paul D. Williams, *Security Studies – An Introduction*, Routledge, London, 2013, Second Edition, p. 523.

5 Isto, p. 523.

6 Isto, op. cit. p. 523.

emigranti, zemlji prijema ili odnosima između država slanja i država prijema. Prvi je kada se izbeglice i migranti smatraju pretnjom - ili barem izvorom problema - između država slanja i prijema, što je situacija koja nastaje kad se izbeglice i migranti protive režimu zemlje iz koje dolaze. Drugi je kada su migranti ili izbeglice opaženi kao politička pretnja ili bezbednosni rizik za zemlju prijema. Treći je kada se imigranti doživljavaju kao kulturološka pretnja ili četvrti kao socijalni i ekonomski problem za društvo zemlje domaćina. I peti, - novi element nastao iz skorašnjeg razvoja događaja u zemljama Zaliva (rad profesora Vajnera je pisan 1992. godine – prim. D. S.) – je kada društvo zemlje prijema koristi imigrante kao instrument pretnje prema zemlji njihovog porekla.⁷

Sa druge strane, prema profesoru Draganu Simeunoviću, „migracije, pogotovu one neregularne imaju ogromne bezbednosne reperkusije. Između četiri i pet miliona migranata svake godine uđe u neku tuđu državu, a pri tom broj nelegalnih prelazaka granice varira između 30% i 50%. One sa sobom neminovno donose povećanje opasnosti po domaće stanovništvo od zaraznih bolesti, kriminala i terorizma. Za zemlju domaćina one mogu usled prevelikog priliva jeftine radne snage i neočekivano velikih socijalnih davanja predstavljati i izvor destabilizacije njene ekonomske sigurnosti.“⁸ On posebno izdvaja krijumčarenje migranata i trgovinu ljudima, terorizam, nedovoljnu integrisanost migranata u društva država prijema, migrante nasilnike te povećanje rizika od unutrašnjih i međunarodnih konflikata.⁹

Prema mišljenju Siniše Tatalovića i Daria Malnara, „ilegalne migracije narušavaju bezbednost državnih granica i stoga predstavljaju prijetnju nacionalnoj suverenosti države (politička bezbednost). Također mogu imati negativan utjecaj na strukturu društva i njegovo ekonomsko blagostanje utjecanjem na društveni poredak te sve većim brojem nemira i većim stopama kriminala (društvena bezbednost). Pored toga, migranti se često prikazuju kao pretnja životnom stilu i kulturi države prijema. Osim što krive da doprinose porastu kriminala i ostalih društvenih problema, ilegalni migranti se ponekad opisuju kao ekonomski migranti koji traže azil kako bi iskoristili državne socijalne pogodnosti ili kako bi preoteli posao lokalnom stanovništvu (ekonomska bezbednost). Konačno, dolazak migranata iz iste etničke ili verske skupine može se smatrati uzrokom promene u rasnoj strukturi države i slabljenja njenog kulturnog identiteta (što bi bilo ugrožavanje njene socijetalne bezbednosti – prim. D. S.).“¹⁰

7 Videti Myron Weiner, „Security, Stability, and International Migration“, *International Security*, Vol. 17, No. 3, Winter, 1992-1993, pp. 105 – 106.

8 Dragan Simeunović, „Migraciona kriza kao bezbednosni izazov za zemlje Zapadnog Balkana – stanje u 2017. i perspektiva“, u: Ljubiša Despotović, Aleksandar Gajić, Prir., *Kultura Polisa, posebno izdanje, Kultura bezbednosti: migrantske krize, stanje, perspektive, rizici*, 2017, str. 37.

9 Isto, str. 37 -39.

10 Siniša Tatalović, Dario Malnar, „Sigurnosni aspekti izbjegličke krize“, *Političke analize*, Vol. 6, No. 23, 2015, str. 24 – 25.

Migracije i studije bezbednosti

Kako tvrdi Filip Burbo (Philippe Bourbeau) „još od kasnih 1980-ih postoji talas akademskog interesovanja za odnos između međunarodnog kretanja ljudi i svetske politike.“¹¹ Po njemu postoji pet modela za objašnjavanje sekuritizacije pitanja migracija.¹² Prva dva modela pripadaju realističkoj tradiciji u međunarodnim odnosima, pri čemu se u prvom modelu radi o teoretičarima koji smatraju da kretanje ljudi izaziva posledice po globalnu bezbednost izazivajući „globalnu anarhiju“ (Kaplan) ili promenu belog, anglosaksonskog, protestantskog identiteta Sjedinjenih Američkih Država zbog ogromnog priliva Hispanoamerikanaca (Hantington).¹³ Drugi „realistički model razumevanja migracija“, po Burbou objašnjava bezbednosni uticaj migracija u smislu potencijala da izazovu međunarodne krize i rat, smatrajući da migracije treba da budu uključene u bezbednosna razmatranja samo onda kada izazivaju ili provociraju međunarodne sukobe.¹⁴ Ovo je klasičan da ga tako nazovemo „Voltovski stav“ (mislmo na harvardskog profesora međunarodnih odnosa Stivena Volta) koji je u čuvenoj debati povodom omeđivanja istraživačkog polja studija bezbednosti s početka devedesetih godina prošlog veka, zastupao stav da kad je reč o bezbednosti zapravo reč „o proučavanju pretnje, upotrebe i kontrole vojne sile.“¹⁵

Treći model je konstruktivistički model: i u njemu se umesto interesa i moći naglašava uticaj ideja odnosno „umesto da se tretira odnos između strukturalnih pretnji i ideja kao eksplanatorne odnosno intvervenirajuće varijable, konstruktivističke studije pretpostavljaju da strukturalna pretnja ne može postojati bez ideacionih činilaca koji im daju značenje i važnost, niti su ideje formulisane i stvorene u strukturalnom vakuumu. Štaviše, konstruktivisti vide suštinsku razliku između brutalnih činjenica i društvenih činjenica, pri čemu postojanje ovih potonjih zavisi od društveno uspostavljenih konvencija.“¹⁶

Četvrti model je inspirisan radovima Mišela Fukoa i Pjera Burdijea, a svoj najvažniji izraz našao je u delima Didijea Bigoa. Po njemu, „kod bezbednosti se ne radi o opstanku niti o hitnosti i izuzetnim praksama. Pre, bezbednost je rezultat praktičnih birokratskih odluka svakodnevne politike koje

11 Philippe Bourbeau, *The Securitization of Migration - A study of movement and Order*, Routledge, London, 2011, p. 30. Robert D. Kaplan, „The Coming Anarchy“, *The Atlantic Monthly*, February 1994, pp. 44 – 77.; i Semjuel Hantington, *Američki identitet*, CID, Podgorica, 2008.

12 Philippe Bourbeau, *The Securitization of Migration - A study of movement and Order*, p. 36.

13 Isto, pp. 36-37.

14 Isto, op. cit. p. 37.

15 Videti Stephen M. Walt, „Renaissance of Security Studies“, *International Studies Quarterly* 35, p. 212.; Za drugačije viđenja ovog pitanja videti između ostalog i Edward A. Kolodziej, „Renaissance of Security Studies? Caveat Lector“, *International Studies Quarterly* 36, pp. 421-438; J. Ann Tickner, „Re-visioning Security“, in: Ken Booth, Steve Smith, (Eds.), *International Relations Theory Today*, The Pennsylvania State University, University park, Pennsylvania, 1995, pp. 175-197; David Baldwin, „The Concept of Security“, *Review of International Studies*, Vol. 23, 1997, pp. 5-26.; Barry Buzan, *People, States and Fear-An Agenda for International Security Studies in the Post-Cold war Era*, Pearson, Longman, New York, Second Edition, 1991, Barry Buzan, Terry Terriff, Stuart Croft, Lucy James, Patrick M. Morgan, *Security Studies Today*, Polity, London, 1999.; Barry Buzan, Ole Waever, Jaap de Wilde, *Security – A New Framework for Analysis*, Lynne Rienner Publishers, Boulder, Co., London, 1998.; Barry Buzan, Ole Waever, *Regions and Powers – The Structure of International Security*, Cambridge University Press, Cambridge, UK, 2003.

16 Philippe Bourbeau, *The Securitization of Migration - A study of movement and Order*, p.38.

stvaraju osećaj nesigurnosti, straha, opasnosti i nelagode. Proces sekuritizacije treba pre svega da ima posla sa rutiniziranim praksama profesionalaca iz sektora bezbednosti, u suštini policije i birokrata. Po njemu, sekuritizacija migracija je „direktno vezana za vlastite interese „bezbednosnih profesionalaca“ (nadmetanja za budžet i misije) i preobražaj tehnologija koje koriste.“¹⁷

Peti i svakako najpoznatiji model je model koji razvijaju Bazan, Vejver i De Vilde: po njima nešto se može označiti kao bezbednosno pitanje „ako je prožeto osećajem važnosti koja legitimise upotrebu vanrednih mera izvan uobičajenih političkih procesa, da bi se izašlo na kraj sa njima.“¹⁸

Prema Burbou, ovo je problematično kad se radi o migracijama, jer slabo meri intenzitet sekuritizacije pitanja migracija.¹⁹ Po njemu, Bazanova teorija sekuritizacije nije u stanju „da razlikuje da li je neko pitanje jako ili slabo sekuritizovano.“²⁰ Takođe, ona ne uzima u obzir dve važne činjenice. Prva je da „intenzitet sekuritizovanja migracija može da varira tokom vremena u jednoj te istoj zemlji“ koja se izučava. Drugi je da „intenzitet sekuritizacije migracija može da fluktuiru u samim slučajevima (koji se proučavaju – prim. D. S.).“²¹ Dalje, Burbo ističe da kad je reč o procesu sekuritizacije migracija važno napraviti razliku između politizacije migracija i sekuritizacije migracija.²² Jer za razliku od sekuritizacije migracija koja podrazumeva „proces integrisanja migracija u institucionalnom i diskurzivnom smislu u bezbednosni okvir koji naglašava poslove policije i odbrane. Nasuprot tome, politizacija migracija se odnosi na proces izuzimanja migracija iz ograničene mreže i/ili birokratije i njihovo dovođenje u javnu arenu.“²³ Po njemu, jedna je stvar baviti se tehničkim pitanjima oko statusa izbeglica, njihovog smeštaja i drugih stvari koje to prate sa sasvim drugačije „proglasiti da su migranti bezbednosna pretnja.“²⁴

Burbo posebno ističe važnost konteksta u tumačenju svega ovoga jer je kontekst jako važan radi stepenovanja bezbednosne pretnje koje dolaze od migracija.²⁵ On u svojoj knjizi na primeru iskustva Kanade i Francuske razigrava ovo pitanje i dokazuje kako je malo potrebno da se jedan te isti problem u jednoj zemlji posmatra kao tehničko pitanje, a u drugoj kao suštinsko bezbednosno pitanje.²⁶

17 Isto, p. 38.

18 Isto, p. 39. Za sekuritizovanje migracija naročito videti tekst profesora Siniše Tatalovića i dr Daria Malnara „Sigurnosni aspekti izbjegličke krize“, u kome se na primerima Australije, Sjedinjenih Američkih Država i Mađarske daje odličan pregled ovog pitanja u praktičnom političkom životu.

19 Philippe Bourbeau, *The Securitization of Migration - A study of movement and Order*, p. 42.

20 Isto, p. 42.

21 Isto, p. 42.

22 Isto, p. 43.

23 Isto, p. 43.

24 Isto, p. 43.

25 Isto, p. 46.

26 Isto

Opasnosti od prenaglašavanja bezbednosnih izazova, rizika i pretnji koje dolaze od migracija

Dakle, sasvim je jasno da se, kad su u pitanju bezbednosni izazovi, rizici i pretnje od migracija, ključ nalazi u razumevanju odnosa između, sa jedne strane, neposrednosti odnosno vremenske dimenzije pretnje (u smislu kada nešto postaje akutni bezbednosni problem) i, sa druge strane, intenziteta samog pitanja. U velikoj meri takođe je važan i kontekst odnosno ono što Burbo naziva "spoljašnjim šokovima", to jest, onim što služi kao okidač koji neko pitanje postavlja na pijedestal bezbednosnih izazova, rizika i pretnji.²⁷ Recimo takav jedan spoljašnji šok su bili događaji od 11. septembra 2001. godine, kada je terorizam postao ključna bezbednosna pretnja i našao svoje mesto ne samo u praktičnim politikama država nego i ključnim strateškim dokumentima kao što su strategije nacionalne bezbednosti i strategije odbrane. Vođene instinktom oponašanja praksi uspešnijih i većih država, terorizam je odjednom postao ključni bezbednosni izazov, rizik i pretnja u gotovo svim zemljama sveta, bez obzira da li je tako nešto bilo osnovano ili ne.

Na sličan način "spoljašnji šok" izazvan vrhuncem migrantske krize iz 2015. godine kada je više od milion izbeglica različitim migrantskim rutama došlo na prostore Evropske unije, nadmašivši broj migranata u ogromnoj meri u odnosu na prethodne godine, bio je okidač za penjanje migracija na lestvici bezbednosnih izazova, rizika i pretnji. Bilo je za očekivati da će pitanje migracija postati jedno od najvažnijih pitanja za vlade država, sektora bezbednosti, stručne i šire javnost zainteresovanih država. I onda je, kao što je bio slučaj sa terorizmom posle napada od 11. septembra 2001. godine, počelo nekritičko sekuritizovanje migracija do mere da je ta tema istisnula sa dnevnog reda neke mnogo značajnije bezbednosne izazove, rizike i pretnje. Vlade država su, takođe, u nekim situacijama koristile sve ovo da bi smanjile pojedina prava svojih građana a sve u cilju navodnog povećanja nacionalne bezbednosti. Na primer, u Mađarskoj je "usvojena je i zakonska regulativa kojom su suspendovani određeni evropski propisi i definisana normativna osnova za represivniji pristup u rešavanju problema, uključujući kažnjavanje za ilegalni prelaz granice i ovlašćenje vojsci za korišćenje tzv. nesmrtonosne sile u suprotstavljanju migrantskoj krizi (upotreba gumenih metaka, suzavaca i šok-granata). Do kulminacije je došlo u junu 2015. donošenjem odluke o izgradnji 175 kilometra duge i četiri metra visoke ograde na granici sa Srbijom koja je dovršena krajem avgusta, nakon čega je i granica prema Srbiji zatvorena za prolaz ilegalnih migranata. Tokom septembra, Mađarska je najavila gradnju ograda i na granici prema Hrvatskoj i Rumuniji. Žičana ograda prema Hrvatskoj izgrađena je i stavljena u funkciju zaustavljanja migranata 16. oktobra 2015. godine."²⁸ Iako je talas migracija u velikoj meri zaustavljen, ograde i restriktivniji zakoni su ostali što znači da je ovo pitanje poslužilo kao opravdanje za restriktivne mere mađarske Vlade. Po nekim kritičarima tih mera i generalno Orbaneve politike „na unutarašnjem je planu Viktor Orban procesom sekuritizacije ilegalnih migracija postao neupitni politički lider, a njegova stranka *Fidesz*

²⁷ Isto, p. 46.

²⁸ Siniša Tatalović, Dario Malnar „Sigurnosni aspekti izbjegličke krize“, str. 27.

ojačala je svoju poziciju... Prema mišljenju mađarskih analitičara Orbanova izbeglička kampanja nije samo taktika skretanja pažnje s drugih pitanja ili nadjačavanje s *Jobbikom*, nego težnja za *Fideszovim* preslagivanjem celokupne političke scene, te je stoga deo sveobuhvatne političke strategije.²⁹ Strategije, koja naravno donosi pobjedu na izborima i dalje učvršćivanje vlasti.

Zaključak

Kad se ovo ima u vidu kao i sve opasnosti koje uopšteno posmatranje migracija kao bezbednosnog izazova, rizika i pretnje sa sobom nosi, jasno je da se pre nego što se da odgovarajuća procena stanja, stvari prvo stave u pravi kontekst, odnosno vrlo pažljivo analiziraju svi dostupni podaci i uporede sa drugim migrantskim talasima i slučajevima u drugim zemljama. Migracije nesumnjivo predstavljaju jedno od najvažnijih pitanja vremena u kojem živimo, ali da li će baš svaki migrantski talas dovesti i do mogućnosti i potrebe za korišćenjem vojne sile otvoreno je pitanje. U tom opsegu, od dalekog izazova na bezbednosnom horizontu do akutne bezbednosne pretnje koja zahteva neposrednu upotrebu sile, migracije zahtevaju oštro i objektivno oko istraživača nacionalne, regionalne i globalne bezbednosti.

Literatura:

Bourbeau, Philippe, *The Securitization of Migration - A study of movement and Order*, Routledge, London, 2011.

Simeunović, Dragan, „Migraciona kriza kao bezbednosni izazov za zemlje Zapadnog Balkana – stanje u 2017. i perspektiva“, u: Ljubiša Despotović, Aleksandar Gajić, Prir., *Kultura Polisa, posebno izdanje, Kultura bezbednosti: migrantske krize, stanje, perspektive, rizici*, Novi Sad, 2017, str. 31 - 56.

Simić, Dragan R., Dragan Živojinović, *Studije migracija u kurikulumima Univerziteta u Srbiji*, International Organization for Migration – Kancelarija u Srbiji, Beograd, jun 2015. - <https://serbia.iom.int/sites/default/files/publications/documents/Studije%20migracija%20u%20kurikulumima%20univerziteta%20u%20Srbiji.pdf>

Simić, Dragan R., *Nauka o bezbednosti – savremeni pristupi bezbednosti*, Službeni list SRJ, Fakultet političkih nauka, Beograd, 2002.

Tatalović, Siniša, Dario Malnar, „Sigurnosni aspekti izbjegličke krize“, *Političke analize*, Vol. 6, No. 23, 2015, str. 23 – 29.

Stephen M. Walt, „Renaissance of Security Studies“, *International Studies Quarterly* 35, pp. 211-239.

Weiner, Myron, „Security, Stability, and International Migration“, *International Security*, Vol. 17, No. 3, Winter, 1992-1993, pp. 91 – 26.

Weiner, Myron, „Migration and Security“, in: Christopher W, Hughes, Lai Zew Meng, *Security Studies – A Reader*, Routledge, London, 2011, pp. 253 – 264.

²⁹ Isto, str. 27. Jobbik je mađarska opoziciona desničarska politička partija dok je Fidesz vladajuća partija u Mađarskoj, takođe desno od Centra.

Lidija Marković¹

Međunarodna organizacije za migracije

MIGRACIJE – IZAZOV, PROBLEM, ILI KARAKTERISTIKA NAŠEG DOBA?

Mi živimo u svetu koji se pokreće, u dobu migracija. Po brojevima i statistikama, kretanje stanovništva u poslednjih nekoliko godina veće je nego ikada. Procene kažu da je danas više od 250 miliona međunarodnih migranata i 750 miliona internih migranata. Drugim rečima, imamo milijardu migranata u našem svetu od ukupno 7 milijardi ljudi – svaka sedma osoba danas je migrant. Iako većina ovih ljudi menja mesto boravka dobrovoljno, ili regularnim putem, gotovo jedna četvrtina migranata bila je prisiljena da napusti svoje domove – to su izbeglice, iregularni migranti i interno raseljena lica. Kada bi se svi imigranti smestili u jednu zemlju, tvrdi Mesi (Massey and Taylor, 2004), nacija imigranata bila bi šesta po veličini na svetu. Kako Kasls ukazuje, "savremene međunarodne migracije su novi i veoma kompleksan fenomen, jer one ne samo da na mnogo načina prekoračuju nacionalne države, kreirajući transnacionalne mreže, poslovne, političke i druge veze, akcije i institucije, već one proizvode efekte na više država istovremeno, i kontrolisane su od strane raznih institucija i nacionalnih aktera". Zbog masovnosti, ali i nekih novih karakteristika savremenih međunarodnih migracija, Kasls naše doba naziva „**dobom migracija**“.

Razlozi zbog kojih ljudi migriraju su složeni i različiti. Pomenućemo samo neke ključne:

- Demografski faktori: industrijski razvijene zemlje sa starom populacijom i manjkom radne snage, nasuprot zemljama u razvoju sa porastom stanovništva i u potrazi za poslom
- Socio-ekonomske razlike,
- Ratni sukobi,
- Klimatske promene i prirodne katastrofe,
- Nagli razvoj komunikacionih tehnologija,

1 Šef kancelarije, Međunarodna organizacije za migracije (IOM), kancelarija u Srbiji, imejl: lmarkovic@iom.int

- Očajanje zbog siromaštva, migracije radi "preživljavanja",
- Katastrofe prirodne i uzrokovane ljudskim faktorom.

Analizirajući povezanost migracija, globalizacije i uticaja na bezbednost, Graham i Poku prepoznaju četiri procesa koji su u velikoj meri opredelili odnos država prema migracionoj politici:²

- Obim migracija se drastično uvećao,
- Raznovrsnost oblika i uzroka međunarodnih kretanja stanovništva,
- Nagli porast broja institucija na globalnom nivou koje su učestvovalе u definisanju politika upravljanja migracijama,
- Politika država u zemljama destinacije koja ograničava uslove ulaska i boravka migranata, ali i politika u državama porekla koja je u velikom broju slučajeva ohrabivala emigraciju.

Međusobna povezanost ovih promena utiče na promenu rasnog, etničkog i kulturnog okvira u državama, pa je to sve zajedno dovelo do porasta ksenofobije. Multikulturalnost koja doprinosi razvoju jednog društva, upravno suprotno se smatra pretnjom po stabilnost zajednice, tradicije, kulture. Migranti se smatraju grupama sa kolektivnim identitetom koji su različiti od lokalne populacije, a onda, pod takvim okolnostima u zemljama prijema, sami migranti sebe doživljavaju kao „ugroženu“ kategoriju sa nejednakim statusom. Mere i procedure strožeg nadzora granica, pritvaranja stranaca, deportacije imaju negativan efekat na same migrante, otvarajući put krijumčarima, a dovode i do rastuće anti-migracione tendencije u javnom mnenju, a to dodatno pospešuje ksenofobiju i doprinosi socijalnoj dezintegraciji.

Pored toga, savremene međunarodne migracije predstavljaju složen fenomen upravo zbog činjenice da svaki migracioni tok podrazumeva stvaranje ili korišćenje neke transnacionalne mreže, ima efekte na više država istovremeno i u same procese upravljanja migracijama se uključuje veliki broj međunarodnih institucija i nacionalnih aktera. Kroz različite procese i faze globalizacije, olakšavan je protok kapitala, roba, usluga, ali ne i slobodno kretanje ljudi. Uprkos barijerama i restriktivnim imigracionim politikama, mobilnost stanovništva nastavlja da bude neizbežan proces, stimulisan ekonomskim i društveno-političkim faktorima.

Upravo je kombinacija dva ili više uzroka istovremeno rezultirala time da migracioni tokovi u 21. veku budu okarakterisano kao „mešoviti migracioni tokovi“, a to predstavlja veliki izazov za donosiocе odluka ali i za stručnu javnost. Tu govorimo o pojedincima i grupama koji putuju zajedno ali potpadaju pod različite režime zaštite, imaju različite potrebe: izbeglice, krijumčareni migranti, žrtve trgovine ljudima, radni migranti, migranti koji beže iz područja zahvaćenih prirodnim katastrofama, članovi porodica koji žele spajanje porodice. Različite grupe ljudi uglavnom koriste

2 "Migration, Globalization and Human Security" in *Routledge Research in Population and Migration*, David. T. Graham, Nana K. Poku, Ed., Routledge, London, 2000. pp. 2-4.

iste mreže pomoći da se transportuju ka željenoj destinaciji i ovde je jako važno imati u vidu da se sama kategorija ili profil migranta može promeniti tokom same migracione rute i u zavisnosti od dužine trajanja migratornog procesa. Iregularni migranti svih kategorija nisu novina za Evropu, ono što može da se smatra novim izazovom je **rapidno povećan broj ljudi u pokretu ka Evropi i porast broja izbeglica** i drugih ljudi prisiljenih da napuste zemlje porekla. Uz to, pitanje upravljanja migracijama i zaštite migranata sve je složeniji zadatak imajući u vidu neusklađenost migracionih politika i pravnog okvira zemalja porekla, tranzita i destinacije.

Ova nova realnost zahteva unapređene mere i mehanizme upravljanja migracijama, pre svega međudržavne, regionalne i međuinstitucionalne. Nakon gotovo dve decenije 21. veka, svedoci smo nastojanja da se definišu politike i strategije u ovom smeru, ali ne i konkretnih koraka u njihovom sprovođenju kako bi se pre svega zaštitila prava migranata.

Današnji migranti, bilo da su krijumčareni, trafikovani ili primorani da se sami snalaze na putu ka željenim destinacijama, suočavaju se sa situacijom koju bismo mogli nazvati "savršena oluja". Tu pre svega mislimo na neke ključne uzroke koji su doprineli stvaranju "oluje": najveći migracioni talas od Drugog svetskog rata, veliki broj simultanih, kompleksnih humanitarnih kriza, oružanih sukoba, političkih tenzija i progona, siromaštva, a zatim ekstremno prisutno anti-migrantsko raspoloženje dodatno osnaženo rastućim strahom od terorizma. Iregularan status mnogih migranata ne bi trebalo da im uskrati njihova osnovna prava i odnos humanosti prema njima.

Uglavnom zbog svog strateškog geopolitičkog položaja, zapadni Balkan je postao važno žarište na jednoj od glavnih migracionih ruta u EU. Sve veći broj izbeglica i migranata iz zemalja izvan regije, posebno iz Avganistana, Pakistana, Sirije, Iraka, Irana, i Severne Afrike stiže iz Turske ili iz Grčke i prolazi kroz regiju, koristeći rutu koja je poznata kao "zapadno-balkanska ruta". Mnogi izraze nameru da zatraže azil u jednoj ili u više zemalja zapadnog Balkana, ali često napuste zemlju pre nego što uđu u procedure azila ili pre nego što njihov zahtev bude obrađen i pre nego što se utvrdi da li im je neophodna zaštita. Od posebne važnosti je sve veći broj dece bez pratnje ili razdvojene dece u neregularnim kretanjima. Jedan broj migranata i izbeglica dolazi u regiju, kreće se unutar regije ili odlazi iz regije preko tajnih prelaza ili preko ilegalnih prelaza na zelenoj granici. Ova neregularna kretanja i sa njima povezani transnacionalni kriminal, kao što su trgovina i krijumčarenje ljudima, otvaraju niz zajedničkih problema, koje dele sve države duž ove migracione rute. Oni predstavljaju sigurnosnu pretnju, negativno utiču na pristup zaštiti za one kojima je zaštita zaista potrebna i izlažu osobe koje su u pokretu sigurnosnim rizicima i teškim kršenjima ljudskih prava.

Izazovi koje nameće globalizacija, porast migracija i oblast poštovanja ljudskih prava otežavaju usaglašavanje među državama jer moraju da balansiraju između otvaranja i zatvaranja granica. Restriktivne imigracione politike u velikoj meri su u neskladu jer se ispostavlja da je jedino sloboda kretanja ljudi zanemarena. Države pospešuju najrazličitije vidove saradnje, dok u sferi migracija možemo jedino naći primere olakšane mobilnosti visoko-obrazovanih stručnjaka koji

i jesu viđeni kao investicija u datom kontekstu. Stavovi i politike koje su nekad bile definisane u smeru otvorenosti posebno tradicionalno imigracionih zemalja, u poslednjih decenijama uveli su rigorozna pravila, prevencije ulaska, stroge direktive boravka stranaca. Činjenica je da brzina postupka dobijanja radnih dozvola, boravka i državljanstva zavisi od socio-ekonomskog statusa, nivoa obrazovanja i ekspertize imigranta. Siromašni, niskokvalifikovani migranti su uglavnom svuda marginalizovana grupa, mnogo više izloženi rizicima zloupotreba i kršenja ljudskih prava. Države imaju suvereno pravo da odluče koji stranci mogu da uđu i borave na njihovoj teritoriji i pod kojim uslovima, međutim kriterijumi i procesi povezani sa tim moraju se definisati u skladu sa međunarodnim pravnim standardima. Svi migranti, bez obzira na svoj status, imaju pravo na zaštitu kao ljudska bića, a zatim, u zavisnosti od statusa podležu i dodatnim sistemima zaštite u okviru međunarodnih konvencija. Mobilnost ljudi je realnost u svetu u kome živimo i treba voditi društva i zajednice u smeru napuštanja stereotipa, a političari i donosioci odluka imaju posebnu odgovornost da se bore protiv ksenofobije i rasizma.

IOM već decenijama zagovara stav da migracije nisu problem ili krizna situacija koju treba rešavati kratkoročnim, ad-hoc merama, već naša realnost i proces kojim treba upravljati. Naša teza, nakon više od pola veka bavljenja migracijama je da su migracije:

- **Neizbežne** ako imamo u vidu uzroke kretanja ljudi u današnjem svetu,
- **Potrebne** zbog adekvatne raspodele radne snage i razvoja ekonomije i privrede i,
- **Poželjne** zbog doprinosa koji migranti imaju i u zemljama odredišta i u zemljama porekla.

U trenutnom kontekstu na globalnom nivou, prioritet svih država treba da bude spašavanje života ljudi. Samo od 01. januara do kraja februara 2017 godine, 485 migranata nestalo je ili izgubilo svoje živote u Mediteranu. Prema podacima IOM-a, zabeleženo je 50,000 smrtnih ishoda tokom migrantskih ruta od 2000. godine do početka 2017.

Saradnja država u redefinisaju politika i zakonskog okvira kako bi se omogućio širi okvir regularnih modela migracije je ključni faktor u nalaženju rešenja za izazove sa kojima su suočene države porekla, tranzita i destinacije. To neće zaustaviti iregularne migracije, ali će smanjiti kretanje ljudi bez ličnih dokumenata, posebno kroz krijumčarske mreže.

Ako se migracije prepoznaju kao neizbežna odlika vremena u kome živimo, a ne nužno negativni fenomen, onda i politike upravljanja migracijama treba da budu usklađene sa realnim trendovima i problemima migranata, jer restriktivno definisane politike koje nameću stroža pravila se u velikoj meri kose sa zaštitom osnovnih ljudskih prava.

Mr Dragan Živojinović¹

MIGRACIJE, GEOPOLITIKA I EVROPSKA UNIJA

Uvod

Migrantska kriza, koja je svoj vrhunac doživela 2015. godine kada je više od milion ljudi stiglo u Evropsku uniju, predstavljala je zajedno sa mnogim drugim krizama sa kojima se suočila Evropska unija, jedan od glavnih povoda njenim kritičarima za trdnju da Unija ne može da se izbori sa ovim gorućim problemima.² Takođe, ionako već načeta dugogodišnjim ekonomskom krizom, kohezija Evropske unije je dodatno pala i na ovom pitanju. Naime, od početka migrantske krize je bilo sasvim jasno da je EU bila nespremna da tako veliki broj migranata prihvati i rasporedi u tako kratkom vremenskom intervalu. Takođe, ogromne razlike među državama članicama EU u pogledu odnosa prema migrantima, samo su pojačale sporost u donošenju odluka i nesnalažljivost u njihovoj primeni. Cilj ovog rada je da opiše i objasni zašto Evropska unija ne može izbeći migrantske talase, kako danas tako i u budućnosti. Ovaj tekst ne služi kao opravdanje politike EU, već kao pokušaj da se objasni zašto je migracije ka Evropskoj uniji praktično nemoguće sprečiti u vremenu u kojem živimo. Tekst se sastoji od dve celine. U prvom delu se bavimo geografijom Evrope, a posebno geografijom Mediterana, imajući u vidu blizinu Azije i Afrike odakle i dolazi najveći broj migranata. Drugi deo se bavi glavnim migrantskim rutama ka Evropskoj uniji i trenutnim stanjem u pogledu broja migranata.

Evropa, Fernan Brodel, Mediteran i migracije

Kad se pogleda geografija Evrope, pa i same Evropske unije, jasno je da ih otvorenost na Severu i blizina Azije i Afrike na Jugu, čini izuzetno pristupačnim za velike pokrete ljudi, bilo da je reč o migrantskim talasima ili vojnim invazijama. Obrazlažući u uvodu svoje knjige „Uspon i pad velikih

1 Univerzitet u Beogradu – Fakultet političkih nauka, e-mail: dragan.zivojinovic@fpn.bg.ac.rs

2 Migrantska kriza je definitivno bila ključni događaj 2015. godine, toliko da je britanski dnevni list „Gardijan” imenovao Patrika Kingslija kao svog prvog dopisnika za migracije. Videti Maya Jasanoff, „The New Odyssey and Cast Away review – stories from Europe’s refugee crisis”, *The Guardian*, Saturday May 21 2016, <https://www.theguardian.com/books/2016/may/21/the-new-odyssey-patrick-kingsley-cast-away-charlotte-mcdonald-gibson-europes-refugee-crisis-review>, (Pristupljeno 20. 06. 2017.)

sila" jedan od razloga zašto je Evropa bila autsajder među velikim silama sveta pre 15. veka i početka „uspona Evrope“ (Dragoljub R. Živojinović), znameniti istoričar sa Jejla, Pol Kenedi, kaže sledeće: „geopolitički, evropski kontinent je imao nezgodan oblik, ograničen ledom i vodom na severu i zapadu, otvoren za česte kopnene invazije sa istoka, a ranjiv na strateško zaobilaženje sa juga.“³ Dakle, ta svojevrsna otvorenost i ranjivost Evrope sa Istoka i Juga, koja se i poklapa sa glavnim migrantskim rutama danas, trajna je odlika evropske geopolitike.

Da je istoriju Mediterana, a samim tim i Evrope, nemoguće razumeti bez oslanjanja na šire okruženje Azije i Afrike, upozorava nas i Fernan Brodel, u svom remek delu „Mediteran i mediteranski svet u doba Filipa II“. Po njemu, postoji nešto što se može nazvati globalni Mediteran, koji „u 16 veku (a mi bismo dodali i danas – prim. D. Ž.) jednako zanimaju Azorska ostrva ili obale Novog sveta kao Crveno more i Persijski zaliv, Baltik jednako kao i rukavac Nigera...“⁴ Njegovo pozivanje na odbacivanje klasičnih geografskih granica u shvatanju Mediterana, i uvođenje u igru pojma Najveći Mediteran zapravo znači da „Mediteran (i Najveći Mediteran koji ga prati) jeste onakav kako ga sačinjavaju ljudi.“⁵ Po njemu, „s tri strane Mediteran je u dodiru sa ogromnim pustinjским pojasom koji neprekinut prolazi čitavu masu Starog sveta, od atlantske Sahare do Severne Kine. S tri strane: na jugu s libijskih obala, gde se prostire Sahara; na Istoku od Antilibana gde počinje Sirijska pustinja, u blizini jedne od najsnažnijih nomadskih masa koja postoji na svetu, na severu od Crnog mora, gde se ulivaju stepe ruskog juga, proscenijum Centralne Azije.“⁶ Štaviše, „u polju mediteranske istorije postoji, dakle, širok pustinjский pol, kao što postoji i evropski pol.“⁷ Sami tim njegove granice nisu tu gde geografske karte to crtaju, već „očigledno na hiljade milja od Unutrašnjeg mora (misli se na Sredozemno more – prim. D. Ž.). Treba se u mislima prebaciti do rukavca Nigera, do planinskih krajeva Abisinije, Crvenog mora, Arabije, Irana, Inda kao i do Turkeстана, Indije, Indijskog okeana...“⁸ Sa druge strane, Brodel nas upozorava da je blizina obala Afrike i Azije, i lakoća dolaska do evropskih obala, posledica toga što je postoje dva skoro odvojena mora, koje Tunis i Sicilija, dele na dva dela (Videti sliku 1). Naime, Brodel tvrdi da „Mediteran nije jedno more, već niz tečnih polja međusobno povezanih manje ili više širokim vratima. U dva velika bazena Mediterana, istočnom i zapadnom, među različito isturenim kontinentalnim masama izdvajaju se nizovi uskih mora – narrow seas.“⁹ Upravo te razučene obale i mnoštvo ostrva u Mediteranu čine mogućim dolazak migranata i plovilima kojima na nekim drugim prostranstvima ne bi imali nikakve šanse da stignu do obala. Jer kad se pogleda mapa, jasno je da Afrika liči na džinovsku pesnicu usmerenu ka Evropi koja zbog svojih razučenih obala i mnoštva ostrva izgleda kao neko ko ima rastavljene zube.¹⁰

3 Pol Kenedi, *Uspón i pad velikih sila*, Službeni list, Beograd, CID, Podgorica, 1999, str. 23.

4 Fernan Brodel, *Mediteran i mediteranski svet u doba Filipa II*, Tom I, Geopetika, Beograd, CID, Podgorica, 2001, str. 163.

5 Isto, op. cit. str. 165.

6 Isto, str. 166.

7 Isto, op. cit. str. 166.

8 Isto, op. cit. str. 167.

9 Isto, op. cit. 106.

10 Maya Jasanoff, „The New Odyssey and Cast Away review – stories from Europe's refugee crisis“,



Slika 1: Fernan Brodel: „Sicilija i Tunis presecaju Mediteran“¹¹

11 Izvor: Fernan Brodel, *Mediteran i mediteranski svet u doba Filipa II*, Tom I, str. 110.

Glavne migrantske rute ka Evropskoj uniji

Postoji, onako kako to FRONTEX¹² definiše osam glavnih migrantskih ruta ka Evropskoj uniji preko kopna i mora: Zapadnoafrička, Zapadnomediteranska, Centralno mediteranska, Apulija i Kalabrija ruta, Kružna ruta iz Albanije prema Grčkoj, Zapadno balkanska rutu, Istočnomediteranska i ruta na Istočnoj granici.¹³ (Za migrantske rute i broj migranata koji su njima ušli u EU tokom 2015. i 2016. godine videti sliku 2).

Zapadno-afrička ruta je „ruta između Senegala, Mauritanije i Maroka i španskih Kanarskih ostrva.“¹⁴ Dakle, ključni cilj migranata koji koriste ovu putanju je da se domognu ovih ostrva. Ovo je, po podacima Fronteksa, nekada bila glavna ulazna tačka za celu Evropu, doživевši svoj vrhunac 2006. godine kada je ušlo 32 000 migranata. Zahvaljujući sporazumima koje su potpisali Španija, Senegal i Mauritanije taj broj je značajno smanjen tako da je po najnovijim podacima u periodu od januara do juna ove godine samo 113 osoba ovom rutom ilegalno ušlo u EU.¹⁵

Zapadno-mediteranska ruta je koja vodi iz Maroka do Španije, preko Melilje, španske oblasti na tlu Afrike pa kasnije do južnih obala Španije.¹⁶ Glavno područje sa kog dolaze migranti ovde je Podсахarska afrika a zemlje iz kojih se ulazi su Maroko i Alžir. Iako konstantan, broj migranata tokom godina se nije menjao i u prvih šest meseci ovom rutom u EU je stiglo 9066 osoba.¹⁷ Po Fronteksu, migranti iz Zapadne Afrike, „stižu do Maroka ili Alžira preko dve glavne kopnene rute: jedna koja ide uz obalu Zapadne Afrike, i kraća preko Sahare. Ruti koja vodi uz obalu Zapadne Afrike prirodno su više skloni migranti iz Senegala i Mauritanije, ali takođe vrlo često i državljani udaljenih država kao što su Nigerija, Obala Slonovače ili Benin jer se prolaz preko Sahare pokazao kao opasan.“¹⁸

Centralno – mediteranska ruta je po podacima za prvih šest meseci ove godine ključna putanja kojom ilegalni migranti stižu u Evropsku uniju. Naime, u prvoj polovini godine po podacima Fronteksa ovom rutom u EU je ušlo 93 935 lica.¹⁹ Inače po definiciji ova putanja iz Libije vodi ka

12 FRONTEX, Agencija za evropsku graničnu i obalsku stražu, „pomaže zemljama EU-a i zemljama koje su pridružene šengenskom prostoru pri upravljanju njihovim spoljnim granicama. Ona takođe pomaže pri usklađivanju graničnih kontrola u celoj EU-u. Agencija olakšava saradnju među graničnim telima u svim zemljama EU tako što im pruža tehničku podršku i prenosi stručna znanja.“ Videti https://europa.eu/european-union/about-eu/agencies/frontex_hr, (pristupljeno 10. 08. 2017.) Sedište agencije je u Varšavi, Poljska.

13 Migratory routes map, FRONTEX, <http://frontex.europa.eu/trends-and-routes/migratory-routes-map/>, (pristupljeno 15. 08. 2017.) U poslednje vreme govori se i o novoj migrantskoj ruti preko Crnog mora ka Rumuniji i Bugarskoj. Videti „Nova migrantska ruta preko Crnog mora do Evrope“ <http://www.rts.rs/page/stories/sr/story/11/region/2844464/nova-migrantska-ruta--preko-crnog-mora-do-evrope.html> (pristupljeno 21. 08. 2017.)

14 Western African Route, FRONTEX, <http://frontex.europa.eu/trends-and-routes/western-african-route/>, (pristupljeno 15. 08. 2017.)

15 Videti Migratory routes map,

16 <http://frontex.europa.eu/trends-and-routes/western-mediterranean-route/>

17 Videti Migratory routes map,

18 <http://frontex.europa.eu/trends-and-routes/western-mediterranean-route/>, (pristupljeno 15. 08. 2017.) Uprkos opasnosti koju predstavlja ruta kroz Saharu, od početka 2017. godine nekih 17 000 migranata ušlo je u Libiju iz Nigera. Nažalost, neki od onih koji su se uputili ovim putem okončali su svoj život u pustinji usled ekstremnih vremenskih uslova. Videti <http://www.unhcr.org/news/press/2017/6/59311ced4/news-comment-unhcr-shocked-deaths-sahara-desert.html>, (pristupljeno 15. 08. 2017.)

19 Videti Migratory routes map,

Italiji i zapravo koristi, kako smo već pomenuli, blizinu Lampeduze, Sicilije i Malte afričkim obalama. Od 2013. godine naovamo, broj migranata koji su u EU došli ovom rutom se skoro upetostručio, sa nekih 40 000 na skoro 190 000 prošle godine. Ova ruta je imajući u vidu neopremljenost plovila kojima se ljudi prevoze kao i jake talase i sveukupne uslove na moru, jedna od najrizičnijih i odnela je ogroman broj ljudskih života.²⁰ Inače, 2009. godine, zahvaljujući sporazumu Italija i Libije ruta je bila skoro prekinuta ali su događaji u Libiji iz 2011. godine, Arapsko proleće i kraj Gadafijeve vlasti, doprineli tome da Libija od 2013. naovamo postane sigurno utočište za raznorazne krijumčare kako ljudi tako i različitih vrsta robe.²¹

Apulja i Kalabrija ruta kako joj samo ime kaže, znači ulazak u EU preko italijanskih pokrajina Apulje i Kalabrije.²² Po podacima sa sajta Fronteksa oni koji ulaze u Apulju tu uglavnom stižu iz Grčke dok su oni koji ulaze u Kalabriju uglavnom došli preko Turske ili Egipta.²³

Kružna ruta iz Albanije prema Grčkoj, bila je po podacima Fronteksa, godinama jedna od najvažnijih putanja kojima su migranti ilegalno prelazili granicu ka EU. Naime, iza masovnog odlaska Albanaca na teritoriju Grčke stajali su pre svega ekonomski razlozi, ali se to vremenom smanjilo pre svega zahvaljujući tome što albanski državljani sada mogu bez viza da putuju u EU. Tokom prvih šest meseci ove godine bilo je 3196 ilegalnih prelazaka, od čega je bilo 3103 Albanaca, 6 Sirijaca i 13 Avganistanaca.²⁴

Zapadno-balkanska ruta, nama najzanimljivija, je ruta koja preko Makedonije, Srbije, Mađarske i Hrvatske, vodi dalje ka EU. Naravno migranti dolaze iz Bugarske ili Grčke. U vreme vrhunca migrantske krize 2015. godine, „zabeleženo je 764 000 prelazaka ovom rutom, što je šesnaest puta više nego 2014. godine. U vrhu po kriterijumu državljanstva migranata bili su Sirijci, a posle njih Avganistanci.“²⁵ U prvih šest meseci ove godine ovom rutom je prošlo 6356 migranata.²⁶

Istočno-mediteranska ruta vodi od Turske ka Grčkoj, i imajući u vidu broj izbeglica iz Sirije koji se trenutno nalazi u Turskoj, jasno je da je ovo ruta koja potencijalno može da ima najveći broj migranata. Ipak, zahvaljujući sporazumu Evropske unije i Turske iz marta 2016. godine, za prvih šest meseci ove godine broj ilegalnih prelazaka je bio relativno mali, svega 15 755.²⁷ Naravno, rekord u pogledu broja migranata koji su prošli ovom rutom bio je 2015. godine kada je po podacima Fronteksa ovom rutom prešlo 885 386 lica, što je bilo sedamanest puta više u odnosu na 2014. godinu.²⁸ Ključna prednost (i opasnost ove rute je blizina grčkih ostrva kao što su Lezbos,

20 Po podacima sajta „missing migrants“ koji se bavi nestalim migrantima, od 2014. godine do danas, broj umrlih i nestalih lica na Mediteranskim rutama ka EU iznosi 14620 osoba. Videti <https://missingmigrants.iom.int/mediterranean>, (pristupljeno 15. 08. 2017.)

21 <http://frontex.europa.eu/trends-and-routes/central-mediterranean-route/>, (pristupljeno 15. 08. 2017.)

22 Videti Migratory routes map,

23 <http://frontex.europa.eu/trends-and-routes/apulia-and-calabria-route/>, (pristupljeno 15. 08. 2017.)

24 Videti Migratory routes map,

25 <http://frontex.europa.eu/trends-and-routes/western-balkan-route/>, (pristupljeno 15. 08. 2017.)

26 Videti Migratory routes map,

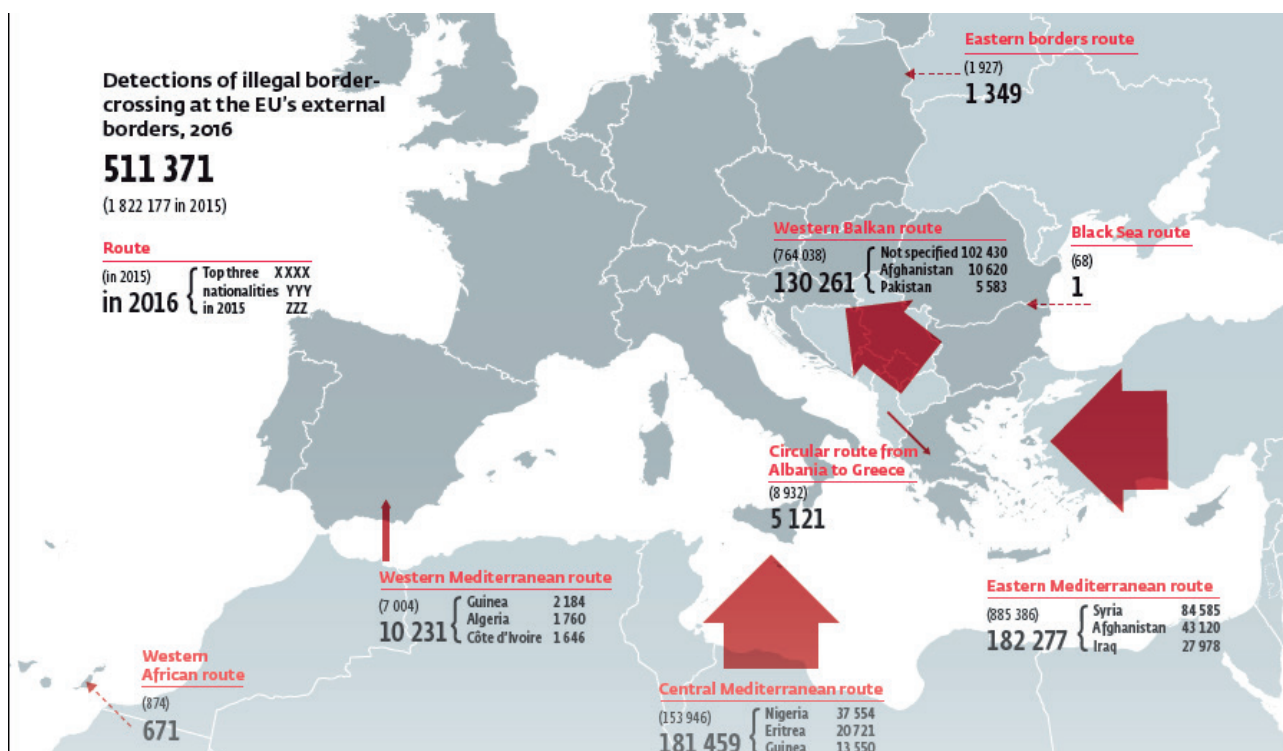
27 Videti Migratory routes map,

28 <http://frontex.europa.eu/trends-and-routes/eastern-mediterranean-route/>, (pristupljeno 15. 08. 2017.)

Samos, Kos, obali Turske. Tako recimo između poznatog turskog letovališta Bodrum i ostrava Kos rastojanje je svega četiri kilometra, a najkraće rastojanje je između obala male Azije i ostrva Samos, svega 1 200 metara.

Ruta na Istočnoj granici je ruta duž najduže granica Evropske unije koja sa skoro 6000 kilometara dužine, „predstavlja značajan izazov za graničnu kontrolu.“²⁹ Ova kopnena granica koja se proteže od Finske na Severu do Rumunije i Bugarske na jugu, iako ima ogroman potencijal za prelazak migranata, zapravo je ruta sa najmanjim brojem ilegalnih prelazaka granica. Tako je za prvih šest meseci ove godine, ruta na istočnoj granici prešlo samo 322. migranta.³⁰

Najnovija, deveta ruta kojom migranti idu ka Evropskoj uniji, pojavila se 2015. godine, u jeku migrantske krize je **Arktička ruta**. Ova ruta vodi iz Rusije ka kopnenim granicama Norveške i Finske, na dalekom severu.³¹ Iako ova ruta zbog svoje daljine i nepristupačnosti neće biti opasna kao mediteranska ne treba smetnuti s uma da može biti potencijalna putanja za migrante u godinama koje će doći.



Slika 2: Ilegalni prelasci granica u 2016. godini i ključne migrantske rute ka Evropskoj uniji³²

29 <http://frontex.europa.eu/trends-and-routes/eastern-borders-route/>, (pristupljeno 15. 08. 2017.)

30 Videti Migratory routes map,

31 <http://frontex.europa.eu/trends-and-routes/eastern-borders-route/>, (pristupljeno 15. 08. 2017.)

32 Izvor: Risk Analysis for 2017, FRONTEX, Warsaw, 2017, http://frontex.europa.eu/assets/Publications/Risk_Analysis/Annual_Risk_Analysis_2017.pdf, p. 18. (pristupljeno 10. 08. 2017.)

Zaključak

Imajući u vidu geografiju i geopolitičke odlike Evropske unije i Evrope uopšte, kao i blizinu Bliskog Istoka i Severne Afrike, te specifičnosti Sredozemnog mora, sasvim je jasno da se migrantski talasi, koji će u zavisnosti od situacije biti jači ili slabiji, u budućnosti ne mogu izbeći. Iako danas „manje izbeglica i migranata stiže u Evropu nego tokom 2015. godine, potencijal za još jedan veliki talas ostaje visok. To će i porasti ukoliko se građanski rat u Siriji intenzivira, ako sporazum postignut prošle godine između EU i Turske o ograničenju migracija doživi kolaps, ili ukoliko se kaos u problematičnim državama poput Libije, Sudana, Somalije, Avganistana i Iraka pogorša.“³³

Kretanje ljudi, pogotovo onih koje ratovi, razni drugi oblici nasilja i ekstremno siromaštvo nateraju da pređu hiljade kilometara rizikujući često i sopstvene živote u takvom jednom poduhvatu, je nemoguće u potpunosti zaustaviti uprkos zidovima, žicama i pojačanim graničnim kontrolama. Prostori Evrope, koji su kako smo videli, tako blisko geografski povezani sa prostorima iz kojih migranti dolaze, ostaće i u godinama i decenijama koje su pred nama, uprkos opadanju moći država „starog kontinenta“ privlačna destinacija za sve one koji žele bolji i sigurniji život.

Literatura:

Brodel, Fernan, *Mediterran i mediteranski svet u doba Filipa II*, Tom I, Geopetika, Beograd, CID, Podgorica, 2001.

Jasanoff, Maya, „The New Odyssey and Cast Away review – stories from Europe’s refugee crisis“, *The Guardian*, Saturday May 21 2016, <https://www.theguardian.com/books/2016/may/21/the-new-odyssey-patrick-kingsley-cast-away-charlotte-mcdonald-gibson-europes-refugee-crisis-review>, (Pristupljeno 20. 06. 2017.)

Kenedi, Pol, *Uspon i pad velikih sila*, Službeni list, Beograd, CID, Podgorica, 1999.

Risk Analysis for 2017, FRONTEX, Warsaw, 2017, http://frontex.europa.eu/assets/Publications/Risk_Analysis/Annual_Risk_Analysis_2017.pdf, p. 18. (pristupljeno 10. 08. 2017.)

Simić, Dragan R., Dragan Živojinović, *Studije migracija u kurikulumima Univerziteta u Srbiji*, International Organization for Migration – Kancelarija u Srbiji, Beograd, jun 2015. - <https://serbia.iom.int/sites/default/files/publications/documents/Studije%20migracija%20u%20kurikulumima%20univerziteta%20u%20Srbiji.pdf>

Teitelbaum, Michael S., „Europe’s Migration Dilemmas - Unavoidable and Unresolved“, *Foreign Affairs*, <https://www.foreignaffairs.com/articles/europe/2017-05-11/europe-s-migration-dilemmas>, (pristupljeno 05. 06. 2017.)

³³ Michael S. Teitelbaum, „Europe’s Migration Dilemmas - Unavoidable and Unresolved“, *Foreign Affairs*, <https://www.foreignaffairs.com/articles/europe/2017-05-11/europe-s-migration-dilemmas>, (pristupljeno 05. 06. 2017.)

EVROPSKE SVESKE

br. 4/2017

Izdavač

Evropski pokret u Srbiji
Kralja Milana 31, Beograd
www.emins.org

Za izdavača

Maja Bobić

Urednik

prof. dr Dejan Milenković

Autori

Prof. dr Dragan R. Simić
Lidija Marković
Mr Dragan Živojinović

Dizajn, priprema za štampu

Štampa Grafolik, Beograd

ISBN 978-86-80046-36-5

Beograd, oktobar 2017. godine



Evropski
pokret
Srbija

EVROPA
za
MENE



Ova publikacija je napisana uz finansijsku pomoć Evropske unije. Sadržaj ove publikacije je isključiva odgovornost autora i ne može ni na koji način predstavljati viđenja Evropske unije.